

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

únor 2004 / ročník 5

Zlato a ekonomická svoboda

Alan Greenspan

Téměř hysterická nevráživost vůči zlatému standardu je problém, který sjednocuje politiky všech přesvědčení. Zdá se, že vnímají (pravděpodobně jasněji a detailněji než mnoho důsledných obránců *laissez faire*), že zlato a ekonomická svoboda jsou neoddělitelné, že zlatý standard je nástrojem *laissez faire* a že jedno vychází z druhého a navzájem se potřebují. Abychom pochopili, odkud pramení jejich nepřátelství, je nezbytné nejprve pochopit specifickou úlohu zlata ve svobodné společnosti. Peníze jsou společným jmenovatelem všech ekonomických transakcí. Je to právě tento statek, který slouží jako prostředek směny, je všeobecně přijatelný pro všechny účastníky ve směnném hospodářství jako platba za jejich zboží a služby, a může proto být použit jako měřítko tržní hodnoty a jako uchovatel hodnoty, tedy jako prostředek spoření.

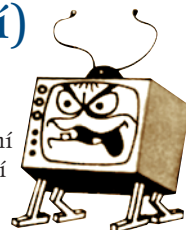
Existence takovéto komodity je nezbytným předpokladem fungování ekonomiky založené na dělbě práce. Kdyby lidé neměli nějaký statek vyjadřující objektivní hodnotu, který by byl všeobecně přijímaný jako peníze, museli by se uchýlit k primitivní směně nebo by byli nuceni žít na soběstačných farmách a vzdát se neocenitelných výhod specializace. Kdyby lidé neměli žádný prostředek k uchování hodnoty, (tj. ke spoření), nebylo by možné uskutečňovat ani dlouhodobé plánování ani směnu.

Který prostředek směny bude v ekonomice přijatelný pro všechny účastníky, není určeno nijak náhodně. Za prvé, prostředek směny by měl být trvanlivý. V primitivní společnosti dosahující jen skrovného bohatství mohla být pšenice dostatečně trvanlivá na to, aby sloužila jako prostředek směny, protože všechny směny se objevovaly jen během sklizně a bezprostředně po ní, přičemž nezbyvala žádná přebytečná hodnota, která by se mohla uchovat. Tam, kde jsou ale rozhodnutí o uchování hodnoty důležité, jako tomu je v bohatších, civilizovanějších společnostech, musí být prostředek směny trvanlivým statkem. Obvykle jím byl kov. Kov je zpravidla vybírán, protože je homogenní a dělitelný: každá jeho jednotka je stejná jako každá další a může být míchán nebo zformován v jakémkoli množství. Drahocenné perly, například, nejsou ani homogenní ani dělitelné. Co je důležitější, statek zvolený za prostředek směny musí být luxusní. Lidské touhy po luxusních statcích jsou neomezené, a proto budou tyto statky stále žádané a vždy budou přijímané. Pšenice je luxusní statek ve společnostech, kde panuje hlad, ale nikoli ve společnosti prosperující. Cigarety by obvykle nesloužily jako peníze, ale byly tak používány v Evropě po druhé světové válce, kde byly považovány za luxus. Označení „luxusní statek“ předpokládá vzácnost a vysokou jednotkovou hodnotu. Protože na jednotku takového zboží připadá vysoká hodnota, je snadno přenosné; například unce zlata má cenu půl tuny surového železa.

(pokračování na straně 2)

Dekáda s novou (televizí)

Dan Štátný

Desetileté narozeniny naší nejúspěšnější komerční televize se staly pro mnohé přirozenou příležitostí ke zhodnocení její existence. Široká plejáda názorů – od bujarých oslav a sebechvály samotných představitelů této stanice až po elitářské a ostentativní zvracení nad její činností z hrdel jejích kritiků (Rejžek, Mahler a ostatní) – se zpravidla týkala programové náplně a profesionality a etičnosti těch, kdo se na její podobě podílejí. Naše vzdělání a nakonec i zaměření našeho časopisu nám neumožňuje tyto aspekty řádně zhodnotit. Přesto jsme však schopni oběma nesmiřitelným táborům předložit skutečnosti, na jejichž základě by měli být ve svých názorech poněkud rezervovanější – tím či oním směrem.

Obdivovatelům

Všichni, kdo s uznáním pokývují hlavami nad úspěšností televize Nova, by neměli zapomínat na to, že je sice komerčně úspěšnou firmou, ale že komerční prostor je pro tuto televizní společnost velice pečlivě vyhrazen státními úředníky rozhodujícími o licencích na televizní vysílání. Komerční úspěšnost Novy tak může být dána nikoliv

(pokračování na straně 3)

Nobelova cena míru

Všechny příznivce politické satiry musela pobavit zpráva, že na letošní Nobelovu cenu míru byli nominováni George W. Bush a Tony Blair. Z pohodového popadání se za břicho je vyvedla snad jediné skutečnost, že tento humorný příspěvek byl zařazen mezi zcela seriózní zprávy...

Ať už si o oprávněnosti vojenského útoku těchto džentlmenů na Irák myslíme cokoli, mír to rozhodně nebyl! Cenu za mír by mohl získat třeba ten, kdo by vousatý problém jménem Saddám Husajn vyřešil *mírovou* cestou, ještě před tím, než se ho zmínění hoši jali řešit tanky a bombardéry: tedy *válkou*.

Mírovosti mise neodpovídá ani počínání okupační správy Iráku, které jen nahrává spekulacím o imperialistických motivech útoku. Diskriminační udělování zakázek a kartelizace hospodářství nemá s cílem nastolit mír v regionu a ve světě nic společného.

Nejenže samotný útok na Irák by opakem míru, ale ani jeho následky neučiní svět mírovějším. Shovívavost částí arabského světa k terorismu neplyne ze závisti vůči Západu, jak se nás představitelé protiteroristické koalice snaží přesvědčit, nýbrž z pocitu, že se do něj Západ násilím – v Izraeli i jinde – vměšuje. Je třeba si uvědomit, že ať již je tento pocit oprávněný nebo ne, rozhodně tento pocit v důsledku otevřené války Západu vůči arabské zemi nevyrchá. Není-li *příčina* terorismu válkou odstraněna a je-li dokonce silnější než předtím, můžeme očekávat všechno jen ne mír.

To však kandidátům na Nobelovu cenu míru vadit nemusí. Po dalším jedenáctém září jen pateticky vystoupí (oblečení ve vojenském) a vyhlásí další válku zlu, doprovázenou zesílenými pravomocemi – od vyšší míry zdanění a regulace až po omezení soukromí, kterému se davy jejich jásajících příznivců budou těšit.

Dan Štátný

Zlato a ekonomická svoboda

(pokračování ze strany 1)

V raných stádiích vývoje peněžní ekonomiky se může užívat několik prostředků směny, protože výše uvedené podmínky splňuje široká škála statků. Nicméně, jeden z nich postupně nahradí všechny ostatní díky tomu, že bude široce přijímaný. Preference, ohledně držby statku jako uchovatele hodnoty se obrátí k nejvíce přijímané komoditě, což ji dále učiní ještě více přijímanou. Tato změna preferencí dále pokračuje, dokud se tento statek nestane výhradním prostředkem směny. Používání jediného prostředku směny je velmi výhodné, a to ze stejných důvodů, z jakých je peněžní ekonomika nadřazena ekonomice s naturální směnou: umožňuje provádět směnu v daleko větší šíři.

Zda bude tímto jediným prostředkem zlato, stříbro, lastury, dobytek nebo tabák, závisí to na souvislostech a vývoji dané ekonomiky. Ve skutečnosti všechny sloužily jako prostředky směny v různých obdobích. Dokonce ve 20. století století byly dva hlavní statky, zlato a stříbro, používány jako mezinárodní prostředky směny. Zlato pak postupně stříbro vytlačilo. Zlato, které má obojí - umělecké i funkční využití a je relativně vzácné, má značné výhody oproti všem ostatním prostředkům směny. Od začátku první světové války bylo prakticky jediným mezinárodním měnovým standardem. Kdyby se za všechny statky a služby mělo platit přímo ve zlatě, velké platby by bylo obtížné uskutečnit a to by šlo k omezení rozsahu společenské dělby práce a specializace. Logickým rozšířením tvorby prostředku směny je tudíž rozvoj bankovního systému a úvěrových prostředků (bankovky a depozita), které fungují jako náhrada za zlato, ale jsou za něj směnitelné.

Systém svobodného bankovníctví založený na zlatě je schopen rozšiřovat úvěry a tak vytvářet bankovky (měnu) a depozita, podle výrobních požadavků ekonomiky. Jednotliví vlastníci zlata jsou vedeni platbami úroků k ukládání svého zlata do banky (proti tomu mohou vystavovat šeky). Ale protože málokdy dochází k tomu, že všichni vkladatelé chtějí vybrat všechno své zlato ve stejný okamžik, bankéři stačí uchovávat pouze část jeho celkových vkladů ve zlatě jako rezervy. To umožňuje bankéři zapůjčit více, než činí objem jeho zlatých depozit (což znamená, že drží nároky na zlato spíše než zlato k zajištění svých vkladů). Ale objem peněz, které si může dovolit půjčit, není libovolný: musí jej poměřit se svými rezervami a se stavem svých investic.

Když banky půjčují peníze na financování produktivních a ziskových činností, půjčky jsou splaceny rychle a bankovní úvěr je nadále všeobecně dostupný. Když jsou však transakce financované bankovním úvěrem méně ziskové a splácení je pomalé, bankéři brzy zjistí, že jejich nesplacené půjčky převyšují jejich zlaté rezervy a začínají omezovat poskytování nových půjček, obvykle účtováním vyšších úrokových sazeb. To směřuje k omezování financování nových

podniků a požaduje po stávajících dlužnících, aby zlepšili svou ziskovost, než jim bankéř poskytne úvěr na další rozvoj. V podmínkách zlatého standardu tedy vystupuje systém svobodného bankovníctví jako ochránce ekonomické stability a hospodářského růstu. Pokud je zlato přijímáno jako prostředek směny většinou zemí, slouží neomezovaný, svobodný mezinárodní zlatý standard k posilování celosvětové dělby práce a zvyšování mezinárodního obchodu. I když se měnové jednotky (dolar, libra, frank, atd.) v různých zemích liší, pokud jsou všechny definovány na základě zlatého obsahu, ekonomiky těchto různých zemí fungují jako jedna - pokud neexistují žádná omezení obchodu nebo pohybu kapitálu. Úvěr, úrokové sazby a ceny mají tendenci se vyvíjet podobně ve všech zemích. Když například banky v jedné zemi zvyšují množství úvěrů příliš rychle, úrokové sazby v této zemi budou mít tendenci klesnout. To okamžitě způsobí nedostatek bankovních rezerv v zemi, kde je levný úvěr, a povede k přísnějším úvěrovým pravidlům a k návratu k vyšším (tržním) úrokovým sazbám.

Zcela svobodný bankovní systém a zcela důsledný zlatý standard nebyly doposud dosaženy. Před první světovou válkou byl nicméně bankovní systém ve Spojených státech (a ve většině světa) založen na zlatě, a ačkoliv do něj vlády příležitostně zasahovaly, bankovníctví bylo spíše svobodné než regulované. Kvůli příliš rychlému narůstání množství úvěrů, pravidelně docházelo k tomu, že banky vypůjčily prostředky až do limitu svých zlatých rezerv, úrokové sazby prudce vzrostly, poskytování nových úvěrů bylo zastaveno a ekonomika se dostala do ostré, ale krátkodobé recese. (V porovnání s depresemi z let 1920 a 1932 byly hospodářské krize před první světovou válkou opravdu mírné.) Byly to právě omezené zlaté rezervy, které bránily neudržitelnému zvyšování podnikatelské činnosti, a nemohlo tak docházet ke katastrofám takového druhu, jaké známe z období po první světové válce. Období ekonomického přizpůsobení byla krátká a ekonomiky rychle obnovily svůj potenciál k tomu, aby mohly pokračovat v rozmachu.

Tento léčebný proces byl ovšem chybně diagnostikován jako choroba. Zastánci zásahů do ekonomiky tvrdili, že pokud je hospodářský propad způsoben nedostatkem bankovních rezerv, nebylo by špatné najít způsob, jak bankám dodávat dodatečné rezervy, aby jich nikdy nemusely mít nedostatek. Tvrdilo se, že pokud banky budou moci půjčovat peníze donekonečna, nemusí docházet k žádným hospodářským krizím. A tak byl roku 1913 založen Federální rezervní systém. Skládal se z dvanácti regionálních rezervních bank, které nominálně vlastnili soukromí bankéři, ale ve skutečnosti byly tyto banky ovládány a podporovány vládou. Úvěry poskytované těmito bankami jsou v praxi (ačkoliv ne ze zákona) zaštitěny

daňovou silou federální vlády. Technicky jsme zůstali u zlatého standardu; lidé stále mohli bez omezení vlastnit zlato a zlato bylo i nadále používáno jako bankovní rezerva. Ale nově, vedle zlata, mohly také jako zákonné platidlo k placení vkladatelům sloužit úvěrové prostředky tvořené rezervními bankami („papírové rezervy“).

Když v roce 1927 došlo ve Spojených státech k mírnému hospodářskému poklesu, Federální rezervní systém vytvořil více papírových rezerv v naději, že včas zabrání jakémukoliv možnému nedostatku bankovních rezerv. Ničivější však byl jeho pokus pomoci Velké Británii, odkud se přesouvalo zlato do Spojených států, protože *Bank of England* odmítla nechat růst úrokové sazby, když k tomu byly tlačeny trhem, neboť to bylo politicky nepřijatelné. Zdůvodnění zúčastněných autorit bylo následující: kdyby Federální rezervní systém napumpoval nadbytečné papírové rezervy do amerických bank, úrokové míry ve Spojených státech by klesly na úroveň srovnatelnou se sazbami ve Velké Británii; to by zastavilo odliv zlata z Británie a nemuselo by dojít k politickým problémům kvůli nutnosti zvýšit úrokové sazby. Fed uspěl; zastavil odliv zlata, ale téměř při tom zničil ostatní ekonomiky. Nadbytečné prostředky, které Fed napumpoval do ekonomiky přetekly na akciový trh - a uvedly do pohybu obrovský spekulativní boom. Opožděně se vedení Fedu pokusilo odčerpat přebytečné rezervy a nakonec se spekulativní růst podařilo zvrátit. Ale už bylo příliš pozdě: v roce 1929 už byla spekulativní nerovnováha tak ohromná, že tento pokus urychlil prudké snížení hospodářské aktivity a následující pokles podnikatelské důvěry. V důsledku toho americká ekonomika zkolabovala. Velká Británie dopadla ještě hůř a raději, než aby nesla plné důsledky své předešlé pošetilosti, v roce 1931 úplně opustila zlatý standard, čímž zcela zpřetrhala pouta důvěry, a způsobila celosvětovou řadu bankovních úpadků. Světová ekonomika upadla do Velké deprese třicátých let.

Politici se následně domnívali, že za úvěrový debakl, který vedl k Velké depresi, nese do značné míry vinu zlatý standard. Tvrdili, že kdyby zlatý standard neexistoval, britské opuštění zlatých plateb v roce 1931 by nezpůsobilo úpadek bank po celém světě. (Ironií bylo, že od roku 1913 neexistoval zlatý standard, nýbrž systém, který může být nazýván „smíšeným zlatým standardem“; přesto bylo za viníka problémů označováno zlato) Odpor vůči zlatému standardu v jakékoli podobě ze strany obhájců státu blahobytu byl ale podnícen mnohem zásadnějším důvodem: zjištěním, že zlatý standard je neslučitelný s chronicky deficitními rozpočty (což je charakteristický znak státu blahobytu). Odhlédneme-li od akademického žargonu, není stát blahobytu nic víc než mechanismus, kterým vlády zabavují bohatství produktivních členů společnosti, aby podporovaly širokou škálu sociálních programů. Podstatná část této konfiskace je pro-

váděna prostřednictvím zdanění. Politici ale rychle zjistili, že pokud si chtějí udržet politickou moc, výše zdanění musí být omezena a musí se uchýlit k programům masivního utrácení na dluh. To znamená, že aby mohli financovat své rozsáhlé sociální programy, musí si vypůjčit peníze vydáváním vládních dluhopisů.

Za existence zlatého standardu je výše úvěrů, které ekonomika může poskytnout, dána hmotnými aktivy dané ekonomiky, protože každý úvěrový instrument je nakonec nárokem na nějaké hmotné aktivum. Vládní dluhopisy ovšem nejsou kryty hmatatelným bohatstvím, jen slibem vlády platit z budoucích daňových příjmů, a nemohou být snadno absorbovány finančními trhy. Velký objem nových vládních dluhopisů může být prodán veřejnosti pouze při značně vyšších úrokových sazbách. V podmínkách zlatého standardu je tedy vládní deficitní utrácení tvrdě omezeno. Opuštění zlatého standardu umožnilo levicově orientovaným politikům využít bankovní systém jako prostředek neomezeného rozšiřování úvěru (peněz). Vytvořili papírové rezervy ve formě vládních dluhopisů, které – skrze komplexní sled kroků – banky přijímají namísto hmotných aktiv a zacházejí s nimi, jako kdyby byly skutečnými depozity, to znamená, jako kdyby se jednalo o totéž, co bylo dříve zlatým depozitem. Držitel vládního dluhopisu

nebo bankovního depozita vytvořeného papírovými rezervami věří, že má právoplatný nárok na reálné aktivum. Skutečnost je ale taková, že je tu více nesplacených pohledávek, než reálných aktiv. Zákon nabídky a poptávky nelze obejít. Když se nabídka peněz (pohledávek) zvyšuje relativně k nabídce hmotných aktiv v ekonomice, ceny musí nakonec růst. Úspory vytvořené produktivními členy společnosti tak ztrácejí hodnotu vyjádřenou ve statcích. Když jsou účty v ekonomice nakonec vyrovnány, člověk zjistí, že utrpěl ztrátu. Jeho ztráta hodnoty představuje statky nakoupené vládou pro sociální nebo jiné účely z peněz vytěžených z vládních obligací financovaných bankovní expanzí úvěru (peněz).

Bez zlatého standardu neexistuje způsob, jak ochránit úspory před jejich konfiskací, ke které dochází prostřednictvím inflace. Neexistuje pak žádný bezpečný uchovatel hodnoty. Kdyby nějaký takový existoval, vláda by musela jeho držení zakázat, jako to udělala v případě zlata. Kdyby se každý člověk rozhodl například převést všechna svá bankovní depozita do stříbra nebo mědi nebo jakéhokoliv jiného statku, a posléze odmítl přijímat šeky jako platbu za statky, bankovní depozita by ztratila svou kupní sílu a peníze vytvořené vládou by byly bezcenné jako nárok na zboží. Finanční politika tzv. sociálního státu vyžaduje, aby vlastníci bo-

Předplatné TL na rok 2004

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?
Předplaťte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Všechna čísla roku 2003 a předplatné na rok 2004 získá ten, kdo daruje Liberálnímu institutu minimálně 250,- Kč na jeho činnost. Předplatné pouze na rok 2004 lze získat minimálně za 150,- Kč. Elektronické předplatné ve formátu pdf za polovinu!

Účet 55 94 61/0300

Standardní roční předplatné: 0,25 g zlata

e-gold účet: 131844

Více o e-gold na: www.libinst.cz

hatství neměli žádnou možnost se chránit.

Toto je ostudné tajemství výpadů politiků proti zlatu. Deficitní výdaje jsou jen způsobem jak zabavovat bohatství. Zlato stojí v cestě tomuto zákeřnému procesu. Vystupuje jako ochránce majetkových práv. Když člověk tohle pochopí, není složité nevráživosti politiků vůči zlatému standardu porozumět.

Tento článek Alana Greenspana, dnes předsedy Rady guvernérů Federálního rezervního systému (americké centrální banky), vyšel v knize Ayn Randové *Capitalism: The Unknown Ideal*. Přeložila Lucie Pankratzová

Dekáda s novou (televizí)

(pokračování ze strany 1)

profesionálními schopnostmi jejich představitelů, ale spíše politickými konexemi a obratností, s jakou si své privilegované postavení dokázali uchovat. Výroky bývalého ředitele Vladimíra Železného o prostoru pouze pro jednu komerční televizi a jeho úsilí o zákaz reklamy na konkurenčních veřejnoprávních televizích jsou důkazem toho, že ze strany Novy nešlo pouze o umění „dělat televizi“.

Samotná licence je velmi cennou listinou, neboť je nutnou podmínkou pro jakékoliv televizní vysílání a jejich počet je uměle omezen (technické možnosti umožňují mnohonásobně vyšší počet stanic, včetně těch přenašených vzduchem, nemluvě o kabelovém vysílání). Z obrovské ceny licence pramení i nechvalně známé několikamiliardové odstupné, které byla Česká republika nucena zaplatit investorům. Kdyby licence neexistovaly, mohl by americký investor vysílat sám a nikdy by nevznikla ona podivná exkluzivní smlouva o servisních činnostech ze strany ČNTS (CME) pro samotného držitele licence (CET21), jejímž vypovězením byla celá aféra odstartována.

Pouze kdyby svého postavení dosáhla Nova bez pomoci státních privilegií, mohli bychom ji považovat za důkaz úžasného podnikatelského ducha. Protože tomu tak

ale není, je třeba za jejím úspěchem vidět rovněž nižší konkurenci na trhu televizi, projevující se vyššími cenami reklamního vysílání a nižším výběrem programů.

Kritikům

Připouštěním skutečnosti, že Nova je státem privilegovanou společností, se nicméně ani zdaleka neblížíme ke kritice, jakou Novu zahrnují její nepřátelé. Na její obranu proti nim je nutno uvést, že ať už vysílá programy jakékoliv, je *nucena* zvažovat, jak se daný program divákům líbí. Čím atraktivnější program, tím vyšší počet diváků, tím atraktivnější reklamní vysílání, a tím i vyšší příjmy z reklamy. Že intelektuální kritici shledávají důsledek takových ohledů perverzní a tvrdí, že tento program „netříbí vkus“, není nijak šokující, vezmeme-li v úvahu skutečnost, že standard vkusu určují právě oni, zatímco zbytek populace považují za tupá prasata.

Aniž bychom však zkoumali oprávněnost jejich kritiky, zůstává televize Nova vůči svým divákům a obyvatelům ČR nesrovnatelně upřímnější a poctivější než těmito kritiky protěžovaná veřejnoprávní Česká televize. Ta je totiž vedle obdobných výhod z vyšších cen reklamy ještě schopna

přínejmenším část přízně diváků nahradit daňovými příjmy nazývanými koncesionářské poplatky.

To je asi tak stejně oprávněné, jako kdybychom my násilím od každé rodiny v zemi vyžadovali jistý poplatek za to, že budou-li náhodou chtít, mohou si napsat o číslo TL zdarma. I když bychom si tím na publikaci časopisu vydělali, bylo by absurdní tvrdit, že je to prostě jen platba za služby, které lidem poskytujeme. Vynucenost a absurdnost takové platby, která je zjevná i lidem mimo okruh čtenářů tohoto časopisu, se Česká televize ve svých spotech rozhodla zakrýt tím, že za zloděje označuje ty, kteří se platbě těchto poplatků snaží uniknout! Těmto poplatkům se nakonec dostalo v poslední době podpory i ze strany ODS, která navrhla tuto skrytou majetkovou daň přeměnit na zcela explicitní daň z hlavy.

Není divu, že kritikům televize Nova nepřipadá na koncesionářských poplatcích nic odpudivého. Představují totiž zdroje, díky nimž mohou v televizi sledovat své komerční umění a kulturu. Neměli by přitom ale zapomínat, že tyto zdroje jdou z větší části z kapes oněch „nekulturních prasat“, sledujících „nevkusné“ pořady na komerčních televizích.

Chceme více Nov?

Z toho, co bylo výše řečeno, vyplývá, že přese všechna privilegia, kterými (spolu s jinými komerčními stanicemi) disponuje, je Nova pořád „lepší“ televizí než televize veřejnoprávní, která má k tomu všemu ještě moc obyvatele této země zdaňovat. Za tímto názorem si stojíme, i kdybychom osobně preferovali pořady České televize a pořady Novy nám připadaly neatraktivní či dokonce odporné.

Nebýt licencí na televizní vysílání, měli bychom tu takových Nov mnohem více a vyšší konkurence mezi nimi by vedla – tak jako v každém jiném odvětví – k nižším cenám (ať již v podobě poplatků za placené televize či nižších cen reklamního vysílání u zdarma přijímaných stanic) a vyšší kvalitě. Vyšší kvalitu vysílání nelze mít na mysli podíl francouzských černobílých filmů a klasických oper, ale – tak jako v případě každého jiného produktu na trhu – míru, v jaké produkt odpovídá požadavkům spotřebitelů.

Zrušení požadavku na licence by mohlo být s úspěchem doplněno o zrušení samotné veřejnoprávní televize. Její privatizace a oddělení od veřejných rozpočtů by ji zařadilo do spektra stanic, které jsou na spokojenosti svých diváků *existenčně* závislé. A nejen to. Stát (politici a úřednictvo) by tím přišel o jeden významný kanál, jímž působí na obyvatele a voliče. Význam veřejnoprávní televize pro státní propagandu a naivita představ o její „nezávislosti“ byly nedávno vhodně ilustrovány případem, kdy politici zcela neskrývaně vzkázali veřejnoprávní televizi, že po jejich přirovnání k termitům (v jedné z podzimních reportáží ČT1) nemůže počítat s jejich ochotou navýšit koncesionářské poplatky. V neposlední řadě by bylo privatizací České televize odstraněno přerozdělování od diváků komerčních televizí (kteří jsou v průměru chudšími členy společnosti) k divákům veřejnoprávní televize, které je dnes maskováno paternalistickými argumenty o „vzdělávání“, „nastavování laťky“ a „tříbení vkusu“. (I kdyby bylo prav-

dou, že veřejnoprávní televize všechny tyto atributy splňuje, ony masy ji stejně sledovat nebudou a její působení by se tak minulo účinkem. To by museli po orwellovsku zavést povinné sledování ČT2...)

Skutečnost, že je televize Nova obviňována z porušování licence, je vzhledem ke škodlivosti samotného licencování tím úplně posledním, co by mělo lidem na této televizi vadit.

V rozporu s příznivci i odpůrci televize Nova proto můžeme prohlásit: čím méně veřejnoprávních televizí a čím více prostoru pro televize komerční, tím lépe!

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

Panoptikum zločinu

ŽOLDÁK

Provinění: V letech 1991 – 2002 bylo českými soudy odsouzeno 13 Čechů za konání vojenské služby v cizím ozbrojeném sboru.

Oběti: Stát.

Trest: Za jistých podmínek až 10 let neopodmíněně.

Trestní zákon paragraf 115 zní nekompromisně: Občan České republiky, který bez povolení koná službu ve vojsku cizí moci nebo v cizím ozbrojeném sboru, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

Intuitivně si říkáte, že na tom není nic podivného. Válcit je špatné, zabíjejí se při tom nevinní lidé, srovnávají se se zemí města, ničí se příroda. Je tudíž správné to zakázat. Takové uvažování má však několik háčeků. Tak zaprvé trestní zákon nehovoří o válčení, nýbrž o službě ve vojsku cizí moci či v ozbrojeném sboru. Nemusíte tedy vůbec s nikým bojovat, uchylovat se k násilí a už jste dle našeho práva zločincem. To ale není všechno. I když budeme předpokládat, že žoldákem se člověk stává kvůli tomu, aby bojoval, ani to z něj automaticky zločince nečiní. Zločince z člověka udělá až takové jednání, kdy použije násilí způsoben, který není ve svobodné společnosti ospravedlnitelný. Obecně můžeme říci, že ospravedlnitelně a tedy oprávněně lze násilí použít jen na obranu vlastnických práv neboli jako prostředek k odvrácení agrese. V tom případě je jeho užití legitimní a chvályhodné, v případě opačném se jedná o akt agrese a o zločinné jednání. Skutečnost, že je člověk žoldákem, na tom nic nemění. Buď je jeho činnost obranou, nebo agresí – a za toho je třeba ho soudit.

Bylo by možné namítat, že aktivita žoldáků je vždy agresí, neboť tito slouží v ar-

mádách států, které, jak víme, představují klíčový nástroj státního donucení a jsou financovány z daní. Zde nicméně spatřujeme podobnost k nerozeznání od působení profesionálních vojáků v armádách států, na jejichž území měli to štěstí (či smůlu) se narodit. Spočívala-li by zločinnost právě v tomto aspektu zmiňované činnosti, pak neméně zločinným by byl i boj pod vlajkou státu vlastního... a to, jak víme, není.

Navíc zákon nehovoří jen o armádách států, nýbrž o „cizím ozbrojeném sboru“. Zde se může jednat prostě o jakoukoli skupinu lidí, kteří se rozhodli se zbraní v ruce hájit své zájmy. A tyto zájmy mohou být zcela mírové. Klasickým příkladem by zde mohl být známý příběh sedmi statečných, kteří se za peníze nechali najmout vesničany k ochraně jejich životů a majetků. Kde tady hledat zločin, kde jsou oběti? Vesničané, ani ona sedmice statečných obětmi nejsou – uzavřeli spolu dobrovolný, oboustranně výhodný kontrakt. Je obětí banda lupičů, která se rozhodla pravidelně drancovat zásoby bezbranných vesničanů? Zcela jistě ne, žádné oběti zde opravdu nenajdeme.

Nelze tedy snad problém spatřovat v tom, že žoldáci získávají za své služby peníze? Pravda, věnovat se tak principiální věci jako bojování za peněžitou odměnu se dnes všeobecně považuje za pobuřující, a tak nám naše „vkus tříbící“ a „národ vzdělávající“ veřejnoprávní televize neopomněla ve svém příspěvku o žoldácích v Událostech 5. února zdůraznit, že za boj v Čečensku se potenciálním zájemcům nabízí asi 4.000 Kč za den (minimální délka kontraktu je 3 roky) a že průměrně si žoldáci přijdou tak na 160.000 Kč za měsíc. „Vidiš, mámo, takle si chtějí nahrabat, já bysem je zavřel, až zčernají“, odplivne si typický divák–již–intelektuál ČT, a cíl vzdělání národa je splněn.

Vězme nicméně, že není-li nějaká služba

agresí sama o sobě, nestane se agresí jen tím, že ji s někým směníme za jakkoli vysoký peněžní obnos. To, že se za službu se zbraní platí, není o nic více překvapující či pobuřující, než to, že se platí za shlédnutí filmu v kině. Ani dle někoho vysoké odměny nejsou nikterak zarážející, když si uvědomíme, že ozbrojený boj představuje poměrně riskantní aktivitu. A zde jsme u jádra problému. Válcit je prostě drahé. Nu a rýsuje se nám i oběť. „Obětí“ je zde stát, který si usurpoval právo nad životy všech mužů v jistém věkovém intervalu. Toto „právo“ znamená, že na zavolání se vybraní občané poslušně seberou a půjdou plnit státní cíle – např. střílet obdobně vyvolené (či prostě libovolné) občany jiných států za účelem „budování míru“, „rozšiřování demokracie“ či „boje s terorismem“. A jak by mohli napochodovat do státních kasáren, kdyby si klidně (pro peníze) bojovali jinde? Každý snadno dovede, že takovou nekalou konkurenci, kdy někdo nabízí peníze za služby, které stát požaduje zdarma, je třeba zatrhnout. Kdo neposlechne, bude 3 – 8 let převychováván ve státních nápravných zařízeních – to jen pro výstrahu. Kdo však neposlechne v dobách ohrožení státu – to už končí veškerá legrace, pobude si za mřížemi let deset. Marná sláva, již se nestačí spolehat se na služby oddaných propagátorů státu, přesvědčujících lidi, že vláda, to jsme vlastně tak nějak my všichni a že bojem ve státním zájmu bojujeme vlastně tak nějak za sebe. Je třeba přistoupit k trestům.

A svět je v důsledku toho opět bezpečnější. Je prost lidí, kteří jsou za peníze ochotni riskovat své životy třeba k obraně rodin trpících okupací agresorů. Místo toho je zaplněn miliony národních vojáků, ochotných na písknutí šířit slávu vlastním politikům...

David Lípka